

Ida Korolainen:

Seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen rakkaussuhteisiin liittyy erilaisia ulkopuolisia paineita ja poliittisia kysymyksiä, kuin enemmistön edustajien keskinäisiin suhteisiin. Tänään Radio Moreenissa keskustellaan vähemmistöstressin vaikutuksista sateenkaarisuhteisiin ja käydään läpi myös Suomen seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen elämään vaikuttaneen lainsäädännön historiaa. Minun nimeni on Ida Korolainen ja studiossa kanssani keskustelee yhteiskuntatieteiden tohtori ja sukupuolentutkimuksen yliopistonlehtori Tuula Juvonen, tervetuloa.

Tuula Juvonen:

Kiitos.

Ida Korolainen:

Mitä vähemmistöstressin käsitteellä tarkoitetaan?

Tuula Juvonen:

Tämähän on tämmöinen Ilan Meyerin lanseeraama käsite ja sillä hän haluaa kiinnittää huomiota siihen, miten tällaisista rakenteellisista olosuhteista aiheutuu kuormitusta sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöihin kuuluville ihmisille. Ja tämän käsitteen kautta voi lähteä sitten haarukoimaan sitä, että mitkä kaikki asiat mahdollisesti on niitä, jotka stressaa.

Ida Korolainen:

Joo. Tätä vähemmistöstressiä yleensä käsitellään juuri yksilön terveyden näkökulmasta, mutta voiko se liittyä seurusteluun ja rakkaussuhteisiin myös ja miten se niihin vaikuttaa?

Tuula Juvonen:

Totta kai, jos rakkaussuhteessa on sellaiset ihmiset, jotka kokevat vähemmistöstressiä, niin eihän se... vaikka ihmiset mielellään ajattelee, että rakkaus voittaa kaiken ja ja... kun vaan rakastaa toista tarpeeksi niin sitten kaikki huolet hälvenevät, mutta siihen todellakaan ole niin, vaan että kyllä ne ulkopuolelta tulevat paineet alkaa sitten rasittaa myös parisuhdetta jossain kohtaa tai kumppanuus... kumppanuussuhteita. Että voihan olla myös parisuhteiden lisäksi monisuhteita.

Ida Korolainen:

Joo, millaisia muotoja tämä voi sitten niinku saada tämä vähemmistöstressi, että miten se voi ilmetä?

Tuula Juvonen:

Jos ajatellaan sitä, että minkälaiset asiat voisi aiheuttaa niinku tämmöistä stressiä, huolta ja painetta, niin yksihän on tietysti se, että edelleen, vaikka me eletään 2020-lukua, niin on olemassa sellaisia ihmisiä, joiden on vaikea hyväksyä sitä tosiasiaa, että ihmisten sukupuoli ja seksuaalisuus on moninainen. Ja he haluaisivat, että kaikki olisivat vaan jotenkin hyvin tiukasti joko naisia tai miehiä tai haluaisivat, että kaikki olisivat heteroita ja näinhän ei ole. Mutta siitä huolimatta nämä ihmiset, jotka haluaa tällaista heteronormatiivista, öö, yhteiskuntajärjestystä ylläpitää ja vaatia... Niin he sitten esittävät näitä vaatimuksia sitten myös näille, öö, sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöihin kuuluville ihmisille. Ja nämä vaateet saattaa olla aika kohtuuttomia ja sellaisia, jotka niinku raskauttaa ihmisten elämää aika tavalla. Ja sitten siihen tietysti voi kuulua kaikenlaista niinku ivaa ja pilkkaa. Ja sen kanssa eläminen esimerkiksi työpaikalla tai koulussa voi olla niinku tosi... niinku

kuormittavaa ja uuvuttavaa. Sitten, koska tämä yhteiskunta ei ole aina niin hyväksyvä, niin se saattaa tarkoittaa sitä, että jotkut ihmiset haluaa valita sen vaihtoehdon, että he eivät puhu yksityisasioistaan muille ja pysyvät niin sanotusti kaapissa. Ja on aika haastava tilanne elää, öö, kumppanin kanssa yhdessä esimerkiksi sillä tavalla, että sä joudut koko ajan muille esittämään sitä, että tässä ei ole kysymys mistään niinku seurustelusuhteesta tai... tai muusta tämmöisestä läheisestä tai intiimistä suhteesta. Ja tämä tarve tämän suhteen kieltämiseen voi olla aika niin kun hankala tilanne sitten sille parisuhdekumppanille, joka saattaa tuntea olonsa jotenkin ohitetuksi, syrjäytetyksi, aliarvostetuksi tai muuta jotenkin... silleen niin kun ei ehkä niin vilpittömästi rakastetuksi, kuin hän toivoisi.

Ida Korolainen:

Joo.

Tuula Juvonen:

Ja totta kai myös tälle ihmiselle itselleen se on raskasta, koska hän ei voi näyttää omia tunteitaan niin avoimesti kuin haluaisi.

Ida Korolainen:

Joo, no puhutaan sitten hieman tästä meidän poliittisesta ilmapiiristä, joka osaltaan tietenkin aiheuttaa tätä vähemmistöstressiä, että... Mää oon ollut vasta 12, kun tätä tasa-arvoista avioliittolakia ajavan tahdon13 -kampanja toteutettiin, ja jos puhutaan vaikka jostakin Setan perustamisesta vuonna 74, niin mun olemassaolosta ei ollut kyllä niinku aavistustakaan. Että mä oon kasvanut jo aika erilaiseen ilmapiiriin, kun esimerkiksi suuret ikäluokat on. Niin... Tohtori ja dosentti Tuula Juvonen, avaa hieman Suomen sateenkaaripolitiikan historian tärkeimpiä merkkipaaluja.

Tuula Juvonen:

Tänä vuonnahan me eletään, öö, homoseksuaalisten tekojen dekriminalisoinnin 50-vuotisjuhlavuotta ja se on tietysti ollut aika merkittävä asia tämän vähemmistöstressin kannalta, että ihmisten ei enää ole tarvinnut stressata sitä, että he joutuvat vankilaan siitä, että he seurustelevat samaa sukupuolta olevan henkilön kanssa. Ja vuonna 1981 homoseksuaalisuus poistettiin sairausluokituksesta, mikä tarkoitti sitä, että kymmenet tuhannet tai sadat tuhannet suomalaiset, öö, ikään kuin yhdessä yössä parantuivat tästä homoseksuaaliseen sairaudesta. Ja tuota... Syrjäntäkielto tuli voimaan 1995 ja se oli kanssa merkittävä, koska sehän tarkoitti sitten sitä, että esimerkiksi ravintoloissa keskenään tanssivia ihmisiä ei enää voitu heittää ulos vain sen takia, että he niin kuin halaavat toisiaan tai suutelevat toisiaan tanssilattialla. Ja tuota... ja sitten vuonna 2002 me saatiin tämä parisuhteiden virallistaminen voimaan ja sitten vuonna 2017 tämä yhdenvertainen avioliittolaki vihdoin. Niin nää kaikki on ollut sellaisia merkkipaaluja, että vaikka ne ei aina välttämättä heti ole näkynyt yksittäisten ihmisten elämässä, että ne jotka oli rohkeita, oli rohkeita myös silloin, kun lait eivät ikään kuin olisi heille sitä suoneet... ja ne jotka pelkäsivät jatkoivat pelkäämistä vielä senkin jälkeen, mutta ne kuitenkin kertoo siitä vähittäisestä yhteiskunnan asenneilmapiirin muutoksesta joka näiden vuosikymmenien aikana on tapahtunut.

Ida Korolainen:

Joo. Öö, viimeisin tällainen iso keskustelu, mikä liittyy juuri sateenkaari-ihmisten suhteisiin, on ollut juuri tämä avioliittolaki ja sen yhteydessä käyty keskustelu. Tämä kohtasi paljon vastustusta kans tää lakialoite ja... tämä Aito avioliitto -aloite, joka yritti kumota sen koko lain, niin se sai yli satatuhatta

ääntä. Millaista aikaa nämä vuodet 2013-17 on ollut niille, joita tämä kosketti henkilökohtaisesti tämä aihe? Että millaista sitä keskustelua ollut seurata?

Tuula Juvonen:

Sanotaan, että sellaiselle ihmiselle, joka on elänyt myös, öö, yhdeksänkymmentäluvun puolivälin seutu... seudun, niin jotenkin tuntuu, että tämä viimeisin keskustelu, niin sehän... eihän se ollut edes keskustelua lainkaan, koska se kielenkäyttö mitä silloin 90-luvun puolessavälissä, öö, lehdissä esimerkiksi mielipidesivulla julkaistiin, niin sehän oli sellaista, että nykypäivänä varmaan nää ihmiset sais niin kun syytteen, ja todennäköisesti myös tuomion, kiihottamisesta kansanryhmää vastaan, että kyllä se keskusteluilmapiiri on aika tavalla muuttunut siitä. Mutta sitten taas jos ajatellaan, just näitä nuorempia ikäpolvia, jotka ei ole ehkä sitä kaikkein kamalinta kamaluutta nähneet, niin he todennäköisesti on odottanut ja kuvitellut, että ihmisten yhdenvertaisuus olisi lähinnä vaan läpihuutojuttu. Ja heille on saattanut olla aika niin kuin hankalana ja vaikeana ja ikävänä ja masentavana yllätyksenä se, että, öö, tämä yhdenvertainen avioliittolaki on kuitenkin kohdannut niinkin paljon vastustusta. Ja kyllähän se siis eittämättä varmasti on raskauttanut kaikkien niiden ihmisten elämää, jotka on toivonut voivansa vihdoinkin solmia sen avioliiton, jota he mahdollisesti ovat vuosikymmenet jo odottaneet. Niin kyllä se... se on varmasti raskauttanut monen ihmisen elämää.

Ida Korolainen:

Joo. Tää keskusteluilmapiiri on muuttunut, mutta onko myös niinku sateenkaarioikeuksia ajavan liikkeen sellaiset tavoitteet muuttunut? Että ollaanko me nyt niinku ajamassa sellaisia asioita, mistä ei joskus osattu haaveilla, kun se oli niin rajua se keskustelu, vaikka juuri silloin 90-luvulla? Että onko tässä käynyt sellainen... miten mä sanoisin? Käännös niinku... Sellaisiin isoihin unelmiin mitä me ei... tai osattiinko vaikka tasa-arvoisesta avioliitosta haaveilla silloin joskus ennen 2000-lukua?

Tuula Juvonen:

Mä olen joskus törmännyt Seta-lehteä lukiessani tämmöiseen, öö, Seksuaalinen tasavertaisuus -järjestön tämmöiseen niinku tavoitekatalogiin, joka oli laadittu silloin 70-luvulla ja siinä mainitaan jo mahdollisuus avioliittoon.

Ida Korolainen:

Joo.

Tuula Juvonen:

Että kyllä se on ollut ikään kuin ihmisten ehkä jossain niin kuin unelmissa ja utopioissa, mutta se että se oikeasti ja todellakin tapahtuu, niin kyllä se on ollu aika niinku pitkän väännön lopputulos. Kuitenkin, että jos ajatellaan, että 70-luvulla on alettu puhua siitä ensimmäistä kertaa ja... ja Tanskassa, öö, 80-luvulla oli mahdollista jo solmia rekisteröidy parisuhde tai niinku virallistaa tämmöinen rekisteröity parisuhde, niin tuota kyllähän Suomi on tullut niinku todella silleen jälkijunassa. Mutta voisi sanoa, että tälleen niinkun perhepoliittisesti tarkasteltuna, niin ehkä aika monet niistä suurista tavoitteista on nyt saavutettu. Että edelleen on joitakin sellaisia perhelainsäädäntöön liittyviä sanoisinko yksityiskohtia, jotka vaatii vielä niinku työstämistä liittyen juuri, öö, siihen, että voiko lapsella olla useampia vanhempia, ja tällä hetkellä lapsella voi olla vain 2 vanhempaa, mikä on sitten hankala niille perheille, joissa esimerkiksi, öö, naispari ja miespari on yhdessä päättänyt hankkia lapsen. Ja silloin kaikkia vanhempia ei oteta ikään kuin huomioon sillä tavalla, kuin mitä tämä tosiasiallinen perhetilanne vaatisi. Niin se on hankalaa. Ja sitten mä ajattelen että... että kun tällaiset merkkipaalut on nyt saavutettu ja meillä on tämmöinen muodollinen

tasavertaisuus olemassa, niin nyt sitten katseet kääntyy sitten ikään kuin näihin käytännön toteutuksiin ja kysymykseen siitä, että... että onko meillä yhdenvertaiset olosuhteet, ja esimerkiksi vaikka yliopistoissa, että kohdellaanko siellä kaikkia sukupuolia ja kaikkiin seksuaalisuuksiin kuuluvia ihmisiä yhdenvertaisesti. Ja siinä, tällaisessa niinku arjen käytännön työssä niin on varmasti hyvin paljonkin tekemistä.

Ida Korolainen:

Joo, eli seuraava tavoite voisi ehkä olla se, että kukaan ei koe vähemmistöstressiä ollenkaan, että se on se ideaali tila mihin me voitais joskus päästä? Mikä ei ole vielä toteutunut?

Tuula Juvonen:

Se on ainakin se tilanne tulisi pyrkiä.

Ida Korolainen: Joo.

Tuula Juvonen: Ja mielellään kaikin voimin.

Ida Korolainen:

Joo. No, nyt valitettavasti on kuitenkin esimerkiksi Unkarin ja Puolan kohdalla huomattu, että tämä oikeuksien kehitys voi mennä myös taaksepäin. Öö, millä keinoilla sää näkisit, että tällaisesta voitaisiin estää Suomessa?

Tuula Juvonen:

Se on erittäin hyvä kysymys. Öö, sehän on tietysti kiinni meistä kaikista. Että se, että minkälaisia ratkaisuja ihmiset itse tekee omassa elämässään, lähipiirissään ja sitten toimiessaan erilaisissa päättävissä asemissa tai... tai sellaisissa, vaikka esihenkilötehtävissä, joissa heillä on valtaa päättää muiden ihmisten elämäntilanteista. Niin siinä se katsotaan, että pysytäänkö ikään kuin sellaisella linjalla, että kaikkia ihmisiä kohdellaan yhdenvertaisesti ja tasa-arvoisesti, vai aletaanko ihmisiä jakaa vuohiin ja lampaisiin, niinku, seksuaalisuuden tai sukupuolen mukaan. Tai sukupuolen ilmaisun mukaan ehkä, tai tai... niinku sukupuolen vakauden mukaan, tai jotain muuta tällaista.

Ida Korolainen:

Joo. Ideaali tilannehan se olisi, että kaikki just kiinnittäisi huomiota näihin asioihin ja edistäisi näitä, mutta monesti tuntuu, että se jää vähän niiden vähemmistöjen omille harteille ajaa näitä asioita ja ehkä seurata politiikkaa vähän enemmän, kun mitä sitten enemmistön edustajana seuraisi. Miten tällainen velvollisuus poliittisuus vaikuttaa sateenkaari-ihmisten elämään ja voiko se tuoda juuri lisää sitä stressiä?

Tuula Juvonen:

Mä ehkä silleen sanoisin, että tää velvollisuuden kaatuminen yksinomaisesti sateenkaari-ihmisten omille hartioille oli ehkä paljon yleisempää menneinä vuosikymmeninä. Mulle tulee erityisesti mieleen tämä Helsinki Pride vuonna... Olisiko ollut 2018? Tai -19? Jolloin kadulla oli 100 000 ihmistä. Ja niin hauskaa kuin se olisikin ajatella, että kaikki ne satatuhatta ihmistä olivat lesboja ja homoja, niin mun vaikutelma on kuitenkin se, että joukossa oli aivan uskomaton määrä työkavereita, sukulaisia, ystäviä. Kaikkia niitä ihmisiä, jotka halusi omalla läsnäolollaan siinä pride-kulkuueessa osoittaa sen, että hei me tuemme niin kuin sinua, teitä, me olemme tämän yhdenvertaisuuden takana. Ja siinä mielessä mä ajattelen, että... että se kamppailu ei enää ole niin yksinäistä ja niin epätoivoista, kuin mitä se ehkä joskus on. Tai sitten jos me ajatellaan sitä, että, öö, jo hyvin

varhaisessa vaiheessa silloin 80-luvulla, niin Setan yksi puheenjohtajana oli Tarja Halonen, joka itse elää heterosuhteessa, mutta joka niinku katsoi, että tämän asian puolustaminen on tärkeää ikään kuin tällaisen yhdenvertaisuuden ja tasa-arvon näkökulmasta. Että meillä on aina ollut myös sellaisia niin kuin hetero-orientoituneita ihmisiä, jotka niin kuin ajattelee, että se on vain väärin syrjiä muita, ja he haluaa niinku tehdä sen pienen osansa tämän asian edistämiseksi. Öö, mutta ilman muuta on selvää myös se, että on paljon sellaisia heteroita, jotka niin kuin kääntää vaikka lehden sivua siinä kohtaa kun aletaan puhua sateenkaari-ihmisten oikeuksista, koska he ajattelee, että "tää ei liity minun elämään." Ja ehkä he voi ajatella näin, koska he eivät esimerkiksi tiedä, että pikkuveli on homo tai... tai ei tiedä niinku sitä, että... että jotenkin... isä pohtii, että pitäisikö tulla ulos kaapista perheelle vai ei. Ja just se, että... että todennäköisesti aika monella ihmisellä kuitenkin on lähipiirissään sellaisia ikään kuin rakkaita ihmisiä, joiden elämään ne päätökset ja ratkaisut kyllä tulee vaikuttamaan. Ja siinä mielessä ehkä heidänkin, öö, niin kuin asenteensa muuttuisivat, jos he tästä tietäisivät, mutta tuota. Mutta että kuitenkin on paljon sellaisia ihmisiä, joita tämä asia ei kiinnosta. Ja sitten on ne ihmiset, joiden elämään nämä ratkaisut vaikuttaa suoraan. Ja kyllä se... jotenkin mä itse ajattelen, että on erittäin hyvä idea olla ikään kuin kartalla sen suhteen, että mihin... mitä erilaiset poliittiset puolueet esimerkiksi näistä asioista sanoo, minkälaisia asioita he ovat valmiita ajamaan, tai... tai minkälaista takapakkia he haluaisivat niinku näille asioille aiheuttaa. Ja jos tuntuu siltä, että itse ei pysty näihin asioihin vaikuttamaan millään tavalla, niin se voi tuntua todella stressaavalta, kun seuraa niitä uutisia ja sitä, että... että mitä ikään kuin pääni yli päätetään tai... tai jotain muuta tällaista. Mutta samalla voidaan myös huomata se, että... vaikutelmani on se, että poliittiset puolueet on myös entistä avoimempia ottamaan ikään kuin tykönsä myös tällaisia lesbo- ja homo-, trans-ehdokkaita ja ottamaan heidät mukaan tähän poliittiseen toimintaan, jolloin ei enää tarvitse väänellä yksin käsiä, vaan voi oikeasti lähteä vaikuttamaan asioihin. Ja sitten tietysti osallistuminen marsseihin, mielenosoituksiin ja muihin, niin se on mahdollista myös niille, jotka eivät halua poliittisesti sitoutua.

Ida Korolainen:

Joo, eli ollaan menty aika hyvään suuntaan niinku siitä menneestä. Mutta mä haluaisin tähän loppuun vielä kuulla, että minkälainen näkemys sulla on niinku sateenkaarioikeuksien tulevaisuudesta. Että katsotko luottavaisin mielin eteenpäin?

Tuula Juvonen:

No sanotaan silleen, että jos seuraa esimerkiksi sitä, että mitä Euroopan unionissa tällä hetkellä tehdään, niin siellähän on jo vuosikymmenien ajan toiminut tällainen niin kuin sateenkaari-meppien ryhmä, tai sellaisten meppien ryhmä, joka sitoutuu ajamaan sateenkaari-ihmisten asiaa. Ja mahdollisesti myös heidän niin kuin ansiostaan, Euroopan unioni on mun mielestä ollut todella valppaana näissä asioissa ja esimerkiksi just Puolan ja Unkarin tilanteeseen ollaan kiinnitetty huomiota ja nyt pohditaan vakavasti keinoja, että millä tavalla voidaan saada niin kuin kuriin myös ne maat, jotka alkaa systemaattisesti ja tarkoituksellisesti sortaa ja syrjiä sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöjä. Niin mä itse ajattelen, että kun tämä kehitys sillä tasolla on niinku lähtenyt hyvin liikkeelle ja etenee, niin meillä ei ehkä ole semmoista aivan akuuttia hätää, mutta samaan aikaan me sitten sanon myös, että... että kehityshän ei kehity vain yhteen suuntaan, vaan että asiat voi myös muuttua toisenlaiseksi. Ja siinä mielessä just semmonen niinku valppaus ja näiden asioiden seuraaminen ja niihin puuttuminen sillä omalla toiminnalla siellä missä itse seisoo, niin on edelleen tarpeellista ja toivottavaa.

Ida Korolainen:

Joo. Tänään puhumme vähemmistöstressistä sateenkaarisuhteissa sekä niihin liittyvästä politiikasta.
Kiitos haastattelusta sukupuolentutkimuksen yliopistonlehtori ja dosentti Tuula Juvonen.

Tuula Juvonen:

Kiitos.